

Приложение на Уикипедия в образованието. Анализ на успешен университетски уикипроект в България

Мая Маринова

Факултет по педагогика, Софийски университет, mayamarinova@gmail.com

Абстракт. Докладът има за цел да представи опита, натрупан в резултат на образователен проект проведен със студенти в български университет, като една добра практика за усвояване на възможностите, които предлага свободната онлайн енциклопедия Уикипедия като образователен ресурс и образователна среда за провеждане на ползотворно смесено обучение в рамките на висшето образование в България. Уикипедия вече трайно присъства в процесите на търсене на информация и самостоятелно учене, но е необходимо повече разбиране как да бъде използвана пълноценно, а уикипроектите дават възможност на преподаватели и студенти в различни области на познанието да развият нужни знания и умения, като същевременно създават качествено достъпно онлайн съдържание.

Ключови думи: смесено обучение, висше образование, Уикипедия, уикипроект, *case study*

1 Въведение. Уикипедия в образователен контекст

Настоящият доклад има за цел да представи една положителна практика, добила популярност в сферата на висшето образование в световен план – разработването и публикуването на съдържание в онлайн енциклопедията Уикипедия от студенти в рамките на *уикипроекти*. Преди всичко, обаче, следва да изясним какво е Уикипедия и кое предполага необходимостта да бъдат изследвани и развивани възможностите, които тя предлага в образователен контекст.

Уикипедия е създадена през 2001 г. като колаборативна, уеб-базирана многоезична енциклопедия, създавана от доброволци и публикувана под свободен лиценз [1]. Името Уикипедия (Wikipedia) съчетава думите „уики” и „енциклопедия”. Уики (от хавайската дума *wiki* – бърз) е вид технология за изграждане на уебсайтове. Уикитата позволяват на своите потребители съвместно да създават и редактират съдържанието им, като всички промени могат да се проследят в ретроспекция и старите версии на всяка страница се пазят в нейната история. Свободната енциклопедия Уикипедия е най-известният пример за уебсайт, изграден на базата на технологията уики.

Проектът бързо се разраства и се превръща в един от най-посещаваните сайтове в Интернет – към началото на 2011 г. Уикипедия е на осма позиция по популярност [2]. Към февруари 2011 г. съдържа над 17 милиона статии на над 270 световни езика и диалекта. Българската версия на Уикипедия съществува от

края на 2003 г., като през ноември 2009 г. печели специалния приз за принос към българското уебпространство на десетото юбилейно издание на престижния конкурс БГ Сайт [3], а на 24 май 2010 г. достига стохилядната си статия, с което влиза в семейството на най-големите Уикипедии.

Социален и интернет феномен, Уикипедия става обект на интерес и критики (позитивни и негативни), както и на изследване и развитие от страна на научни и академични среди по света, тъй като едновременно се налага като влиятелен фактор в информационното пространство и предоставя различни възможности за приложение в разнообразен образователен контекст, една от които е т.нар. *уикипроект* [4]. В настоящия доклад ще бъде представен модел за провеждане на такъв тип образователна дейност, изведен на базата на световния опит, както и обобщени резултати и изводи от приложението му в рамките на конкретен уикипроект, проведен със студенти в български университет.

2 Университетски проекти в Уикипедия

Първите подобни проекти в Уикипедия датират от 2004 година [5] и досега над 140 училища, колежи и университети в Северна Америка, Европа и Азия са прилагали писането на енциклопедични статии в англоезичната Уикипедия като образователна практика в десетки различни области на познанието. По-широко приложение тя естествено намира във висшите училища.

Проектите минават най-общо през три основни етапа [6][7]:

1. Подготвителен етап
2. Етап на разработка на съдържанието
3. Заключителен етап

При определяне на целите и параметрите на проекта, следва да се отчитат спецификите на: типа обучение (редовно/задочно/дистанционно/др.), проблемната област на преподаваната дисциплина и целите на обучението, особеностите на обучаваните като група и като индивидуални личности (възраст, опит, учебно натоварване, достъп до ресурси, интереси) и не на последно място – съдържанието на Уикипедия в съответната проблемна област. От голямо значение е да се привлече представител от уикипедианската общност за посредник на процеса, особено ако преподавателят няма опит като редактор в Уикипедия, [8].

Разработва се план и регламент на уикипроекта, времеви график, списък на задачите, който позволява модифициране, допълване и актуализация в хода на проекта от учащите, преподавателя и уикименторите. Обмислят се средствата за комуникация между участниците, изготвят се критериите за оценяване. Важно е, че Уикипедия се създава от доброволци, така че участието в проекта не трябва да е задължително условие, а алтернатива на друга форма на изпитване (писмена работа като реферат, доклад или презентация – според спецификата на учебния курс и предвидените форми на изпитване и оценяване).

Създава се страница на уикипроекта, съдържаща информация за плана, графика, правилата и критериите за оценка, примерни модели (подбрани добре разработени статии по проблемите на изучаваната тематика), както и други полезни онлайн и уикиресурси на разположение на участниците.

Следва въвеждаща лекция с участието на представителя на уикипедианската общност, по време на която се разясняват основните ценности, принципи и правила на Уикипедия, техниките за писане на статии, цитирането на източници, често допускани грешки и нарушения, които не се толерират и следва да се избягват – в Уикипедия и по принцип, например нарушението на авторски права. Преподавателят представя регламента и времевия график, критериите за оценка и начините за комуникация между трите групи.

Студентите, пожелали да участват в проекта, си разкриват в Уикипедия потребителска сметка (ако не съвпада с името им, следва да я идентифицират с името си пред своя преподавател) и заявяват в страницата на уикипроекта статиите, по които ще работят. С това започва етапът на активно разработване на енциклопедично съдържание от страна на студентите, при което те получават помощ и обратна връзка от уикименторите, поели ангажимент към проекта. От своя страна преподавателят споделя грижата да съблюдава за истинността и фактологичната коректност на въведените текстове.

В заключителния етап преподавателят оценява създадените и развити от студентите теми в Уикипедия, като взема предвид и оставената обратна връзка от уикименторите, наблюдавали работата, изразяваща се в критики за допуснати нарушения и коментари във връзка с прогреса по статиите.

До момента в България са проведени следните уикипроекти, публично координирани със страници в Българоезичната Уикипедия, изброени в [9]:

- „Изкуство и култура” с ръководител ас. Росица Гичева, Нов български университет (зимен семестър 2007/2008),
- „Електронно обучение” с ръководител гл. ас. Евгения Ковачева, Софийски университет (зимен семестър 2008/2009),
- „Политическа философия” с ръководител ст. ас. Николай Кръстев, Университет за национално и световно стопанство (зимен семестър 2009/2010, зимен семестър 2010/2011),
- „Онлайн медии и ПР” с ръководител Жюстин Томс, Нов български университет (зимен семестър 2009/2010, зимен семестър 2010/2011),
- „Политология” с ръководител гл. ас. д-р Георги Проданов, Нов български университет (зимен семестър 2010/2011) .

В следващия раздел ще бъдат представени някои обобщени данни от двугодишно изследване върху най-мощния досега от гореизброените проекти – уикипроекта „Онлайн медии и ПР”.

3 Уикипроект “Онлайн медии и ПР”

Проектът „Онлайн медии и ПР” (У:ОМПР) се провежда през зимния семестър в две последователни години (академичните 2009/2010 и 2010/2011), със студенти от трети курс на специалност „Масови комуникации” в Нов български университет с преподавател Жюстин Томс. В рамките на тези проекти (условно У:ОМПР I и У:ОМПР II) с продължителност около три месеца, студентите допринасят към Българоезичната Уикипедия, като пишат и подобряват уикистатии

в областите онлайн медии, реклама, пиар (връзки с обществеността), маркетинг, ИКТ и други.

Уикипроектът е организиран и проведен според гореизложенния препоръчителен модел с привличане на уикипедиански посредници (уикиментори), тъй като преподавателят няма предварителен опит като редактор в Уикипедия. Такова сътрудничество предполага редица предимства, например при изготвяне на координационна страница на проекта в Уикипедия и при изготвянето на списък със задачи по проекта, който да е съобразен както със спецификите на изучаваната дисциплина, така и с възможностите за използване на Уикипедия в съответната област. За улеснение на студентите, голяма част от които ползват английски език, в списъка са предложени за превод добре разработени образци от англоезичната Уикипедия (подбрани от преподавателя и уикименторите). Важно е да се отбележи, че в хода на проекта на студентите се дава възможност да избират, допълват и актуализират списъка със статии за създаване/развиване.

И в двете си издания уикипроектът започва с входяща лекция с участието на уикиментор, където се разясняват възможностите, условията и изискванията, свързани с участието в проекта. Качествената работа по статиите предполага да се представи пълноценно и изчерпателно темата, развита на базата на коректно използвани и цитирани авторитетни източници, с подходящ за енциклопедия стил, изказ и оформление.

При изпълнение на поставените условия, студентите получават отлична оценка. При частично неизпълнение, по договаряне с преподавателя получават съответно по-ниска оценка за работата си в уикипроекта или избират да изпълнят друга задача извън Уикипедия – както вече бе отбелязано, участието в уикипроектите следва да бъде алтернативна, а не задължителна форма на изпит.

3.1 У:ОМПП I

При първото издание на проекта (У:ОМПП I) през 2009 г. за първи път (в рамките на българските уикипроекти) е въведена практиката на координационната страница на проекта уикименторите да обозначават текущото състояние на дадена статия със знаците ✓ („да“) и ✗ („не“). Тази практика е установена като положителна и е използвана и доразвита в последващи уикипроекти.

По регламент всеки участник изпълнява три задачи по създаване или съществено разширяване на енциклопедични статии – две от областта на изучаваната тематика и една по желание (според интересите си), като за отлична оценка е необходимо успешно изпълнение на минимум две от задачите. От 54 записали се за участие, 25 не завършват задачите си до изтичане на крайния срок, като 11 от тях все пак получават положителна оценка от уикименторите за приноса си по една статия. Над половината (29) покриват поставените изисквания за отлична оценка, като 20 от тях са работили по три и повече статии.

Сред проблемите, които се открояват в края на проекта У:ОМПП I, са:

- Неуказване на авторитетни, благонадеждни източници за представената информация, безкритично отношение към използваните източници;
- Дословно копиране на текстове със запазени авторски права (най-малко 13 от участниците са допуснали такова нарушение в поне 17 статии);

- Въвеждане на необработен машинен превод (най-малко двама от участниците са въвели необработен машинен превод в поне 6 статии);
- Затруднения при създаването на текст в енциклопедичен стил (използване на журналистически и рекламни клишета, непрецизности в изказа и терминологията, граматически и правописни грешки);
- Затруднения свързани със спецификата на уикиформатирането;
- В края на проекта в опит да се спази крайния срок силно зачестяват нарушенията като въвеждане на машинни преводи и копирани текстове, а без активната намеса на уики-менторите, ангажирани с проекта, подобен наплив от неконструктивни редакции към Уикипедия би предизвикал негативни реакции от страна на уикипедианската общност.

Проблемите са дискутирани на заключителната лекция. Посетилите лекцията студенти попълват анкета [9] с въпроси за установяване на мотивационните фактори за включване в проекта, срещнатите затруднения, удовлетвореността от проекта като цяло.

3.2 У:ОМПР II

На базата на опита от първото издание на проекта (У:ОМПР I), през втората година (У:ОМПР II) са внесени промени в регламента по отношение на изискванията към статиите и сроковете за изпълнение на задачите.

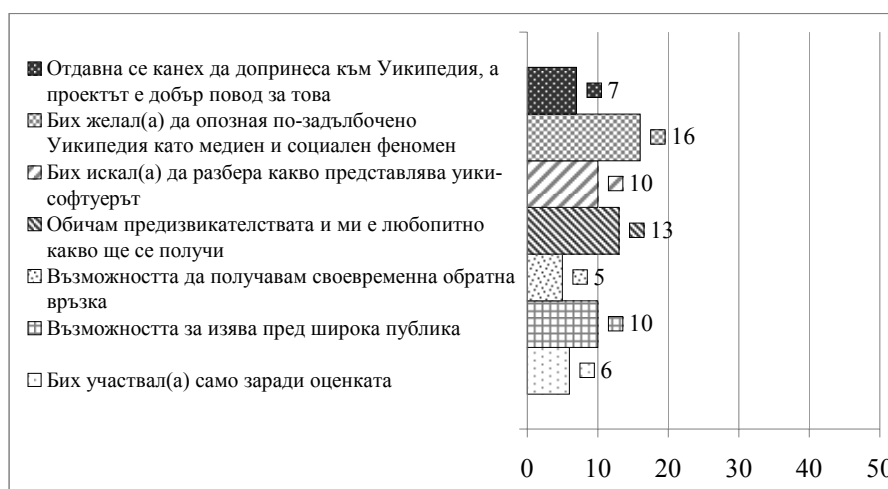
Броят статии за разработване е сведен от три на две – една по тематиката на изучаваната дисциплина и една – по желание, като са завишени изискванията относно качеството на статиите (по отношение на изчерпателност, източници на източниците, оформление). Освен това са дефинирани срокове за заявяване на желание за участие и на теми за разработка, и за изпълнение на задачите. Усъвършенстван е и инструментариумът за получаване на по-пълноценна обратна връзка от студентите и оценяване на усвоените знания и умения относно Уикипедия. Така, на встъпителната лекция на У:ОМПР II, е проведено първо анкетно проучване (Анкета II-1, [9]) за изясняване на предварително формираните познания, опит, нагласи и очаквания по отношение на Уикипедия изобщо и конкретно за проекта. В края на У:ОМПР II (след обявяване на резултатите) е проведено второ анкетно проучване с участниците (Анкета II-2, [9]), в което те дават оценка на организацията и реализацията на проекта, участието на уикименторите, собственото си участие и постигнати резултати, а също и указват какво ги е затруднило и кое намират удовлетворително. Едновременно с втората анкета студентите попълват също и кратък въпросник [9] за установяване доколко са налице базови познания и разбиране за Уикипедия.

На въвеждащата лекция присъстват общо 50 студенти (14 мъже, 35 жени, 1 непосочил), родени в периода 1983-1990 г. (предимно през 1989 г. – 33 човека).

Преобладаващата част (78%) посочват, че ползват Уикипедия за информация, свързана с обучението им. Също 78% я използват за обогатяване на общата култура, по въпроси, които ги интересуват. Информация свързана с професионалната си реализация търсят в Уикипедия 20% от анкетиранияте. Трима не ползват Уикипедия, защото не я считат за надежден източник на информация и само един от студентите признава, че има опит с Уикипедия не като потребител

на информация, а като редактор, но със съзнателно неконструктивен принос – т.нар. уикивандализъм¹. Мнозинството от анкетираните в Анкета II-1 50 студенти посочват, че използват българоезичната версия на Уикипедия (88%), а повече от половината (56%) – англоезичната. Макар и доста по-малко, 10 човека указват, че използват и други версии на Уикипедия – на немски, испански, френски, италиански и арабски.

Мотивационните фактори за включване, които анкетираните посочват, са разнообразни, както може да се види от Фигура 1.

Фиг. 1. Отговори на въпроса “Какво би те мотивирало да се включиш в проекта У:ОМПР?”

Преобладаващата част (29 от 50 анкетирани) очакват, че включването им в проекта и създаването на нови статии в Уикипедия ще бъде интересен опит. Също така, 28 смятат, че участието им в проекта би било полезно за тях, а 21 – че би било от полза за читателите, които търсят качествена информация в Уикипедия. Едва двама анкетирани посочват, че не смятат, че включването им в проекта ще им бъде от съществена полза. На въпроса дали идеята за уикипроекта им харесва, 80% заявяват положителна нагласа, като повече от 20% от всички анкетирани категорично одобряват идеята, 20% се колебаят в предварителната си оценка и но никой не дава отрицателен отговор.

От 71 записали се за участие в страницата на уикипроекта, 25 човека са дисквалифицирани по различни причини: 19 – за неспазване на сроковете, въпреки въведен толеранс в хода на проекта; 4 – след въвеждане на необработен машинен превод, без други полезни приноси по статии; 2 – за въвеждане на копиран в нарушение текст след предупреждение. Още 12 участници не завършват с оценка, заради проблеми като: принос само по една статия; липса на

¹ Вандализъм се нарича всяко добавяне, изтриване или променяне на съдържание от Уикипедия, умишлено извършено с цел влошаване на качеството.

ключови факти за обекта; необработен машинен превод, нужда от прецизиране на изказа и стила; начина на ползване на източниците и други.

В края на проекта, 32 студенти успешно завършват участието си с отлична оценка от преподавателя, след като са разработили по две статии, отговарящи на всички поставени изисквания. Двама, работили по две статии и получили положителна оценка от уикиментор по една от тях, получават оценка от преподавателя за работата си в проекта, макар и не отличен, заради пропуските.

В сравнение с У:ОМПР I, се повишава броят на отпадналите поради неспазване на сроковете (според обновения регламент), но намалява броят на дисквалифицираните заради нарушения, свързани с въвеждане на неенциклопедични и копирани текстове. Статиите са разработвани по-пълноценно в съответствие с по-високите поставени изисквания.

На заключителната лекция присъстват 20 студенти, не всички от които са участвали в проекта. Уикименторите, студентите и преподавателят заедно коментират впечатленията си от проекта. Предложеният въпросник попълват 18, а анкетата – 20 студенти. Макар че не всички попълват (правилно) целия въпросник, всички 18 показват разбиране, че при създаването на статиите в Уикипедия трябва да се използват и коректно указват авторитетни източници. Също така, въпреки че спецификата на уикисинтаксиса е сред най-често посочваните от студентите затруднения, със задача, свързана с уикиформатиране, 10 от 14 отговорили се справят успешно.

Според анкетата, 14 от присъстващите са били на въвеждащата лекция, а 6 – не. Незаписалите се за участие, отпадналите и дисквалифицираните от проекта посочват като причина най-вече проблеми при спазването на нужните срокове и изискванията към изпълнението на задачите.

Анкетираните дават предимно положителни оценки на резултатите от уики-проекта по отношение на придобитите нови знания и умения и на създаването на достъпно качествено енциклопедично съдържание в Българоезичната Уикипедия. Макар и не единодушни, преобладават и положителните оценки за работата на менторите и организацията като цяло, включително от студентите, които не са завършили уикипроекта с оценка.

Половината анкетирани не могат да преценят дали биха продължили да допринасят към Уикипедия след края на проекта, 4 не отговарят, 4 дават утвърдителен, а 2 – отрицателен отговор на този въпрос. Един от отговорилите отрицателно е изложил и причината:

„Особеностите на уикиформатирането са прекалено специфични, по-добре е да се занимават хора с по-голяма отдаденост”.

Всички отговорили положително са посочили своите аргументи защо биха продължили да допринасят към Уикипедия:

„Защото ми харесва да добавям нова информация в област, която ми е понятна.”

„Защото има още с какво да допринеса към енциклопедията.”

„Самата аз използвам често Уикипедия и осъзнавам колко важно е актуализирането и развитието ѝ.”

„С познанията си можем да бъдем полезни и на другите.”

Преди да пристъпим към заключението, следва да отбележим, че на базата на опита дотук могат да се очертаят и някои възможности за бъдещо развитие на този и други уикипроекти, като:

- Допълнително прецизиране на изискванията и критериите за оценяване – разработване на подробен списък с изискванията към студентите и ска̀ла, отчитаща пропорционалния дял към общата оценка на отделните елементи, които я формират.
- Усъвършенстване на инструментариума за получаване на обратна връзка от студентите – разработване на електронен вариант на анкетните карти и въпросниците, за да се осигури възможност за получаване на обратна връзка и от непосетилите въвеждащата и/или заключителната лекции.
- Оптимизиране на сроковете за записване и изпълнение на задачата.

4 Заключение

Жюстин Томс, ръководител на проекта У:ОМПР споделя:

„Опитът ми с въвличането на студенти да допринасят за развиването на Българоезичната Уикипедия вече две години с проекта У:ОМПР показва, че това е важно и ценно за всички начинание. Студентите осмислят отговорността да допринасят, преминават успешно навигирани от уики-менторите през трудния път на създаване на неутрално и качествено съдържание. Изключително съм доволна от проекта през тези две години и смятам да продължа и в бъдеще.“

Авторът на настоящия доклад, участвал като уикиментор в реализирането на проекта, както и в събирането и анализирането на гореизложените данни за резултатите от него, се присъединява към положително оценяващите тази все още нова практика във висшето образование в България и заявява желание да способства за развитието и популяризирането ѝ в бъдеще.

Използвана литература

1. Дефиниция за свободно съдържание, <http://freedomdefined.org/Definition/Bg>.
2. <http://www.alexa.com/topsites> към февруари 2011.
3. Победители '2009 на конкурса БГ Сайт, http://www.bgsite.org/index.php?page=win_09
4. Маринова, М., Уикипедия – възможност за внедряване на нов образователен ресурс със световна значимост във формалното обучение по английски език в България, Конф. “Диалогът между поколенията и обществените структури чрез училищната институция”, 16-17.4.2010, София, ISBN 978-954-552-068-6, 626-633.
5. Wikipedia:Schools and University Projects, <http://en.wikipedia.org/wiki/WP:SUP>.
6. Best practices in assigning Wikipedia articles as coursework to students, http://outreach.wikimedia.org/wiki/Best_practices_in_assigning_Wikipedia_articles_as_coursework_to_students.
7. Маринова, М., В. Атанасова, Иновации във висшето образование: Опитът с Уикипедия, 8 конф. „Мениджмънт на иновациите”, 1-2.7.2010, Варна, ISBN 978-954-635-004-6, 100-105.
8. Recruit facilitators, http://outreach.wikimedia.org/wiki/Recruit_facilitators.
9. Уикипедия:Университетски уикипроекти, <http://bg.wikipedia.org/wiki/У:УУ>.